

ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕХАНІЗМУ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ ВІЙНИ

INFORMATIONAL AND LEGAL PROVISION OF THE MECHANISM FOR HANDLING WAR WASTE

Блінова Г.О., д.ю.н., доцент,
професор кафедри цивільного, господарського та екологічного права
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

У науковій статті проаналізовано нормативно-правові акти, що є основою правового регулювання інформаційного забезпечення управління відходами. Виявлено, що чинними нормативно-правовими актами не визначено поняття інформаційного забезпечення управління відходами, хоча визначаються вектори його розвитку, удосконалення правового регулювання та окремі аспекти функціонування елементів цього механізму. Виявлено, що в частині правового регулювання інформаційного забезпечення управління відходами потребують розробки та прийняття такі нормативно-правові акти: положення про електронну інформаційну логістичну схему видобутку та використання природних ресурсів та поводження з відходами; положення про Національний реєстр об'єктів утворення, здійснення операцій у сфері поводження з відходами, найкращих доступних технологій поводження з відходами; положення про інформаційну систему надання звітності суб'єктами господарювання щодо діяльності у сфері поводження з відходами; постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку створення та адміністрування інформаційної системи управління відходами» та інші. Виявлені та систематизовані реєстри, бази даних та інші електронні ресурси як елементи механізму інформаційного забезпечення управління відходами. Запропоновано визначити інформаційне забезпечення управління відходами як комплекс нормативно-правових, організаційно-управлінських, науково-технічних та інших заходів, що реалізуються у процесі інформаційної діяльності суб'єктів господарювання, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів управління відходами зі створення, використання, дослідження, зберігання, захисту, передавання, обробки інформації про відходи у відповідних реєстрах, інформаційних системах, мережах з метою забезпечення ефективного запобігання утворення відходів, підготовки їх до повторного використання, рециклінгу, відновлення, видалення. Сформульовано пропозиції по закріпленню цього поняття у законодавстві, а також по систематизації елементів механізму інформаційного забезпечення управління відходами, визначеними у статті.

Ключові слова: модель управління, правове регулювання, відходи руйнації, інформаційна система, оброблення відходів, будівельні матеріали, перероблення сміття, реєстр, механізм, поводження з відходами.

The scientific article analyzes normative legal acts, which are the basis of legal regulation of information provision of waste management. It was revealed that the concept of information support for waste management is not defined by the current legal acts, although the vectors of its development, improvement of legal regulation and certain aspects of the functioning of the elements of this mechanism are defined. It was found that in terms of legal regulation of information support for waste management, the following legal acts need to be developed and adopted: regulations on the electronic information logistics scheme for extraction and use of natural resources and waste management; regulations on the National Register of objects of formation, the implementation of operations in the field of waste management, the best available waste management technologies; provisions on the information system for reporting by business entities regarding activities in the field of waste management; resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the Procedure for the creation and administration of the waste management information system" and others. Identified and systematized registers, databases and other electronic resources as elements of the information support mechanism for waste management. It is proposed to define the information provision of waste management as a set of normative-legal, organizational-management, scientific-technical and other measures that are implemented in the process of information activities of business entities, state authorities, local self-government bodies, waste management entities from the creation, use, research, storage, protection, transmission, processing of information about waste in relevant registers, information systems, networks in order to ensure effective prevention of waste generation, preparation for reuse, recycling, restoration, removal. Proposals for enshrining this concept in legislation, as well as for systematization of the elements of the mechanism of information provision of waste management, defined in the article, have been formulated.

Key words: management model, legal regulation, destruction waste, information system, waste treatment, construction materials, waste processing, register, mechanism, waste management.

До початку війни в Україні накопичений обсяг промислових та побутових відходів оцінювався на 15,6 мільярда тон. Ця кількість достатня, щоб покрити територію Івано-Франківської області одним метровим шаром сміття, наголошує О. Савицький. Загальна площа сміттєзвалищ в Україні перевищує 9 тисяч гектарів, що рівноцінно площі м. Хмельницького [1]. Ситуація з утворенням та накопиченням відходів була надзвичайно складною навіть до повномасштабного вторгнення російської федерації, але тепер вона стала катастрофічною. О. Савицький констатує, що на територіях, що були звільнені, накопичилося мільйони тон відходів внаслідок руйнування будівель та об'єктів інфраструктури, а також тисячі знищених та пошкоджених автомобілів [1].

Відбудова країни потребуватиме дуже багато матеріалів, а фінансові ресурси держави обмежені. Тому необхідно застосовувати нові системи управління відходами. Це дозволить зменшити кількість сміття та заощадити кошти. Досі в Україні просто розбирали завали, збирали змішане сміття й вивозили все на сміттєзвалища. Нині

міські звалища заповнені на 90%. Через брак місця, вивезення будівельного сміття дорожчає [2]. Ситуація значно погіршилася під час війни, коли утворюється велика кількість змішаного сміття, власник якого не встановлений.

На сьогодні залишаються не вирішеними наступні проблеми у сфері управління відходами: відсутній вільний доступ громадян до інформації про стан довкілля, існуючі екологічні ризики/загрози в сфері управління відходами та відсутність єдиної цифрової геоінформаційної інфраструктури органів державної влади та органів місцевого самоврядування для виконання їх повноважень у сфері охорони навколишнього природного середовища, що пов'язані з управлінням відходами [3]. Крім того, непрозорі та фінансово обтяжливі процедури щодо надання адміністративних послуг у сфері управління відходами. Так на сьогодні отримання адміністративних послуг у сфері управління відходами фактично здійснюється в паперовій формі, у зв'язку з чим, бізнес витрачає значні часові та фінансові ресурси. Так, мінімальні витрати суб'єктів господарювання, яких станом на 29 липня 2022 року нара-

ховується 211 ліцензіатів, на отримання адміністративних послуг з питань ліцензування господарської діяльності у сфері поводження з небезпечними відходами в паперовій формі, становлять близько 300 тис. грн в рік. Крім того, під час розгляду органом ліцензування документів в паперовій формі існують ризики отримання рішення про відмову у видачі адміністративної послуги через технічні помилки та неточності у відомостях. Такі ризики, можливо було б уникнути якби існувала інформаційна взаємодія Міндовкілля із такими електронними інформаційними ресурсами або системами, як: Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, Державний реєстр речових прав на нерухоме майно, Єдина державна електронна система дозвільних документів, Єдиний реєстр з оцінки впливу на довкілля тощо [3].

Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року приділяє значну увагу удосконаленню механізму інформаційного забезпечення управління відходами. У цій концепції передбачено забезпечення таких елементів механізму інформаційного забезпечення управління відходами: 1) проведення національної інформаційно-просвітницької кампанії з метою підвищення рівня поінформованості для забезпечення усвідомлення ключовими заінтересованими сторонами сталої системи управління з побутовими відходами, її переваг та необхідного їх внеску в систему; 2) створення інформаційної системи управління відходами, яка включатиме інформацію про номенклатуру та кількість відходів, що утворюються, перероблюються, утилізуються та видаляються, а також суб'єктів господарювання, що здійснюють збирання, перевезення, повторне використання, перероблення, утилізацію та видалення відходів; 3) запровадження таких реєстрів як національний реєстр об'єктів утворення, здійснення операцій у сфері поводження з відходами, найкращих доступних технологій поводження з відходами; державний реєстр відходів та вторинних ресурсів, що утворюються та накопичені в Україні; національний реєстр джерел утворення відходів, потужностей у сфері поводження з відходами із застосуванням найкращих доступних технологій; державний реєстр, в якому повинні бути зареєстровані виробники електричного та електронного обладнання та інші [4].

Стан наукової розробки проблеми. Дослідженням питань інформаційного забезпечення у різних галузях, його механізму та елементів займалися такі науковці як Л.В. Балабанова, Є.Ю. Бараш, В.М. Богуш, Є.Д. Бондаренко, Т.Д. Ганцюк, В.О. Єльцов, Р.А. Каложний, Р.А. Коваль, О.І. Корчинський, М.Ю. Костенко, Н.А. Литвин, О.Д. Лізунова, В.В. Лушер, С.М. Петренко, Р.І. Пугач, Л.О. Терещенко, О.К. Юдін та інші. Сьогодні дослідження проблеми інформаційного забезпечення поводження з відходами війни в Україні потрібно розглядати з врахуванням потенціалу використання їх для відновлення країни після війни та можливостей сучасних інформаційних систем.

Впровадження інформаційних технологій у сферу управління відходами дозволить прискорити інформаційну взаємодію органів публічної влади, суб'єктів господарювання, інвесторів та громадян у процесі переробки відходів війни, що дозволить зменшити негативний вплив на довкілля.

Метою статті є визначення поняття інформаційно-правове забезпечення механізму управління відходами, виокремлення його ознак, елементів, сучасного стану та перспектив розвитку, формулювання пропозицій по внесення відповідних змін у законодавство України.

Виклад основного матеріалу. Згідно Директиви Європейського Парламенту і Ради 2008/98/ЄС від 19 листопада 2008 року про відходи та про скасування деяких директив питання інформаційного забезпечення управління відходами займає ключову роль. Так цією Директивою передбачено такі основні елементи механізму інфор-

маційного забезпечення управління відходами: 1) збір та аналіз інформації для цілей моніторингу та перевірки дотримання обов'язків виробника продукту, що стосуються схем розширеної відповідальності виробника; 2) обмін інформацією про найкращі практики для забезпечення належного управління, транскордонної співпраці стосовно схем розширеної відповідальності виробника та безперебійного функціонування внутрішнього ринку, про організаційні особливості та моніторинг організацій, що виконують обов'язки з розширеної відповідальності виробника від імені виробників продуктів, про модуляцію фінансових внесків, про вибір операторів з управління відходами та про запобігання смітінню; 3) Європейське агентство хімічних речовин вед базу даних відповідної інформації; 4) плани управління відходами з урахуванням географічного рівня та охопленої планом території, повинні мати певний перелік інформації; 5) комісія створює систему для поширення інформації про найкращі практики у сфері запобігання утворенню відходів і розробляє настанови для допомоги державам-членам у підготовці програм; 6) держави-члени повинні інформувати комісію про плани управління відходами та програми запобігання утворенню відходів, комісія ухвалює імплементаційні акти з метою встановлення формату повідомлення інформації стосовно ухвалення та перегляду планів управління відходами та програм запобігання утворенню відходів; 7) держави-члени можуть брати до уваги реєстраційні дані, отримані з Системи екологічного менеджменту та аудиту Співтовариства (EMAS), зокрема ті, що стосуються періодичності та інтенсивності інспекційних перевірок; 8) комісія організовує регулярний обмін інформацією та найкращими практиками між державами-членами, включаючи, у відповідних випадках, регіональні та місцеві органи влади, щодо практичної імплементації та забезпечення виконання вимог цієї Директиви тощо [5].

Плани управління відходами повинні містити, у відповідних випадках і з урахуванням географічного рівня та охопленої планом території, такий перелік інформації: 1) вид, кількість та джерело відходів, утворених у межах відповідної території; відходи, які ймовірно будуть перевезені з або до національної території, та прогностичну оцінку утворення потоків відходів у майбутньому; 2) наявні основні об'єкти видалення та відновлення відходів, у тому числі будь-які спеціальні установки для відпрацьованих олив, небезпечних відходів, відходів, що містять значну кількість критичної сировини, або потоків відходів, регламентованих спеціальним законодавством Союзу; 3) оцінку потреби у закритті наявних об'єктів поводження з відходами; 4) оцінку наявних схем збирання відходів, у тому числі охоплення матеріалів і територій роздільним збиранням та заходи щодо вдосконалення його функціонування; 5) достатню інформацію про критерії розташування для ідентифікації об'єктів та про потужності майбутніх установок з видалення або основних установок з відновлення відходів, у разі необхідності; 6) загальні політики управління відходами, включаючи плановані технології та методи управління відходами, або політики щодо відходів, поводження з якими становлять специфічні проблеми; 7) заходи боротьби з усіма формами смітіння та запобігання йому, а також прибирання всіх видів сміття; 8) відповідні якісні чи кількісні індикатори та цільові показники, у тому числі щодо кількості утворених відходів та їх оброблення та щодо муніципальних відходів, видалених або підданих операціям з відновлення енергії [5].

План управління відходами може містити, з урахуванням географічного рівня та охопленої планом території, таку інформацію: 1) організаційні аспекти, пов'язані з управлінням відходами, у тому числі опис розподілу відповідальності між державними та приватними суб'єктами, що здійснюють управління відходами; 2) оцінку користності та відповідності застосування економічних та інших

інструментів для розв'язання різноманітних проблем, пов'язаних з відходами, враховуючи необхідність підтримання безперервного функціонування внутрішнього ринку; 3) використання кампаній з підвищення обізнаності та надання інформації, спрямованої на широку громадськість або на певну групу споживачів; 4) забруднені в минулому місця видалення відходів та заходи щодо їх реабілітації [5].

Таким чином тільки плани управління відходами містять широкий перелік інформації, що передається в реєстри суб'єктами господарювання, створюється в результаті моніторингу відходів, узагальнюється суб'єктами управління відходами. Таким чином ефективність управління відходами напряму залежить від його якісного інформаційного забезпечення.

Управління відходами це не тільки відповідність стандартам сталого розвитку й турбота про екологію, це й розв'язання проблеми повторного використання будівельних матеріалів у країні, де ведеться війна, недешевих переповнених сміттєзвалищ, тобто наявні питання економічної вигоди [2]. Виявляється, перероблення будівельних відходів – справді прибутковий бізнес, який стрімко набирає популярності у світі. Причини цього криються в зростанні обсягів будівництва та в згаданій вже проблемі браку місця для зберігання і захоронення відходів. Синергія цих двох проблем дуже актуальна на сьогодні саме для України як країни, де мають місце значні руйнування через бойові дії.

У багатьох країнах приблизно половина вироблених будматеріалів створюється з переробленого будівельного сміття. Особливо виділяються Велика Британія, Данія та Нідерланди, де переробляють понад 90% будівельних відходів. Високий попит на перероблення стимулює приток інвестицій в цю галузь, що сприяє розвитку локальних підприємств і з'явленню нових компаній, а отже, збільшенню кількості робочих місць. Такий підхід сприяє ефективному використанню ресурсів та зменшенню негативного впливу будівельної індустрії на довкілля. Переробка будівельних відходів допомагає зменшити звалювання сміттєзвалищ, забезпечує вторинне використання матеріалів, що допомагає знизити споживання природних ресурсів та енергії. Створення сприятливих умов для розвитку переробних підприємств в будівельній сфері є важливим напрямом для збалансованого сталого розвитку та створення нових можливостей на ринку праці [2].

Масштаби руйнувань в Україні вимагають сучасних методів утилізації чи захоронення відходів, оптимізації перероблення матеріалів з подальшим використанням їх при відбудові [2]. Умовами реалізації ефективного управління у сфері відходів є якісне інформаційне забезпечення цієї діяльності.

Насамперед варто згадати про онлайн-сервіс державних послуг «Дія». Ще в перші місяці повномасштабної війни в системі з'явилася функція, яка дозволяє громадянам повідомляти про пошкодження або знищення своєї нерухомості. Варто також згадати проекти «Росія заплатить» і «Карта руйнувань». Особливість останнього – відкриті дані. Кожен може як задекларувати руйнування, так і переглянути інформацію щодо інших об'єктів (розташування, фотографії «до» і «після») [2].

Сьогодні інформацію про екологічні наслідки війни в Україні можна частково отримати з офіційних джерел – Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України [6]; правозахисної організації «Екологія, право, людина», яка з 1994 року відстоює екологічні права, здійснює діяльність у сфері охорони довкілля, підтримання, відновлення та покращення його стану та надає правову допомогу в захисті інших, насамперед дотичних до екологічних, прав людини [7]; громадської організації «Екодія», яка об'єднує експертів та активістів навколо ідеї збереження довкілля через вплив на прийняття рішень

владою [8]; телеграм-каналу UA War Infographics [9] тощо. Водночас ця інформація носить інформаційно-аналітичний характер та не є офіційною чи такою, що може бути використана при здійсненні управління відходами згідно чинного законодавства.

Зараз усе частіше з'являються онлайн-платформи для продажу відновлених матеріалів. Такими є Werflink, BREMAP, SalvoMIE, Opalis, LoopFront, Sirken. Іноді ці платформи допомагають обмінюватися матеріалами й навіть віддавати їх безкоштовно. Наприклад, якщо йдеться про елементи, які мають добрий потенціал для повторного використання, але не мають економічної цінності.

Водночас це лише розрізена інформація про відходи, які не має офіційного характеру та не може системно використовуватись суб'єктами господарювання у сфері управління відходами та суб'єктами управління відходами. Тому одним із векторів реформування сфери управління відходами є удосконалення інформаційного забезпечення суб'єктів управління відходами.

Щоб успішно впоратися з проблемами руйнувань та забруднень, важливо мати чітку уяву про те, з чим маємо справу. Тому на сьогоднішній день необхідно почати реєструвати та картографувати всі випадки руйнувань та забруднень. Україна вже впроваджує декілька новаторських проєктів та онлайн-платформ, які допомагають відстежувати масштаби руйнувань та стимулюють збір коштів у фонди відновлення. Ці ініціативи допоможуть зібрати детальні дані про пошкоджені об'єкти та забруднені території, що є важливим кроком для ефективного планування та координації дій з відновлення. Також вони допомагають привернути увагу громадськості та залучити фінансову підтримку для відновлення постраждалих територій. Подальше розвиток таких проєктів і платформ дозволить забезпечити доступну та достовірну інформацію про стан руйнувань і забруднень, що допоможе організувати ефективні заходи по відновленню на постраждалих територіях [2]. Аналіз отриманих даних щодо руйнувань та забруднень допоможе планувати подальше сортування, перероблення, утилізацію чи захоронення матеріалів.

Для виявлення руйнувань доцільно використовувати супутникові знімки та штучні нейронні мережі. Зокрема, вивчення супутникових знімків для мапування пошкоджень будівель займається група вчених фотограмметристів з Токіо. Їхній досвід може бути цінним для України [2].

Очевидно, що руйнування чи забруднення неоднорідні. Деякі райони міст постраждали більше, деякі менше. Залежно від масштабу та концентрації завданої шкоди, варто організувати сортування та відновлення матеріалів безпосередньо на місцях, або ж створювати для цього окремі центри, спільні для кількох об'єктів чи районів [2].

На місцевому рівні є раціональним підходити до управління руйнуваннями, особливо якщо вони зосереджені на обмеженій території, наприклад, в одному районі міста. У таких випадках варто розглядати можливість повторного застосування матеріалів без перероблення, якщо це можливо. Наприклад, цеглу, черепицю, металеву обшивку стін або підлоги з дерева твердих порід можна відсортувати та використовувати повторно. У випадках, коли потрібно переробити матеріали, важливо забезпечити можливість працювати з мобільною технікою, такою як бетоно-дробильні машини та шредери для деревини. Якщо руйнування розподілені та незначні, а місцеві потреби в будівельних матеріалах невеликі, доцільно створювати окремі центри сортування, перероблення та зберігання. Просторова схема логістичної організації очищення формується залежно від характеру руйнувань в населених пунктах. Таким чином, питання управління відходами війни мають багато аспектів, і ефективне інформаційне забезпечення є ключовим для розробки адекватних стратегій відновлення та використання ресурсів в екологічно сталий спосіб.

Термін «забезпечення» дійсно може мати різні значення в залежності від контексту, але загалом, він використовується для означення процесу або системи заходів, спрямованих на забезпечення чого-небудь, гарантування його належного функціонування та задоволення потреб. У словниках підкреслюється, що забезпечення може включати створення матеріальних засобів, створення умов для здійснення чого-небудь, гарантування та захист від небезпеки. Він може стосуватися різних сфер життя, таких як економіка, соціальний захист, безпека, охорона навколишнього середовища тощо. Таким чином, «забезпечення» є широким поняттям, яке може охоплювати різні аспекти і має за мету підтримання та функціонування різних сфер діяльності, забезпечення їх відповідністю поставленим завданням та потребам [10, с. 684; 11, с. 19]. Наведене тлумачення поняття «забезпечення» дозволяють розглядати його як вид діяльності, систему заходів, спрямованих на покращення чи удосконалення чогось конкретного. Отже, можна погодитись із висновком В.Б. Пчеліна, що категорією «забезпечення» позначають тривалий процес, спрямований на гарантування функціонування відповідної інституції, підтримання її в належному стані з метою виконання поставлених перед нею завдань [12, с. 22].

С.М. Петренко визначає інформаційне забезпечення в системі контролю господарських систем як сукупність рішень, що стосуються обсягів, якості та кількості інформації, її розміщення та форм організації. Головною метою такого забезпечення є своєчасне надання необхідної та достатньої інформації для прийняття управлінських рішень, які сприятимуть ефективній діяльності як підприємства в цілому, так і його структурних підрозділів [13, с. 20].

Т.Д. Ганцюк визначила поняття інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності місцевих органів влади як організовану та цілеспрямовану діяльність спеціальних структурних підрозділів органів публічної влади та фахівців-експертів, спрямовану на збір максимально повної та об'єктивної інформації про певні галузі та об'єкти управлінського впливу держави. Ця інформація використовується для аналізу й синтезу прогнозних сценаріїв наслідків усіх можливих ухвалених державно-управлінських рішень. Процес інформаційно-аналітичного забезпечення включає пошук, відбір, опрацювання, накопичення, зберігання і передавання інформації, в тому числі з використанням комп'ютерних інформаційних систем. Його мета полягає в підготовці, обґрунтуванні та ухваленні управлінських рішень органами державного управління для комплексного соціально-економічного та культурного розвитку держави чи її окремих територій, а також для забезпечення реалізації функцій державного управління у відповідних сферах суспільного життя. За допомогою визначених характерних ознак, таких як функції, принципи, мета, завдання, етапи, процедури, суб'єкти та об'єкти, вона створила структурну ієрархію інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів державного управління, яка представляє його як самостійну систему з певною ієрархією структурних елементів-підсистем, функціонально призначених для виконання окремих завдань та наділених відповідними повноваженнями [14, с. 5]. Таким чином пов'язаним поняттям із інформаційним забезпеченням є інформаційно-аналітичне забезпечення. Як зазначав В.В. Лушер, інформаційне забезпечення включає в себе інформаційно-аналітичну роботу [15, с. 340]. Особливості, що відрізняють інформаційно-аналітичне забезпечення від інформаційного забезпечення розкриваються у відповідних визначеннях науковців. Наприклад Р.А. Коваль інформаційно-аналітичне забезпечення пропонує визначати як процес створення оптимальних умов задля задоволення інформаційних потреб та реалізації посадових обов'язків органів державної влади на основі формування та використання інформаційних

ресурсів, метою якого є створення умов для прийняття ефективних державних управлінських рішень [16, с. 14].

За визначенням Е.Ю. Бараша, інформаційно-аналітичне забезпечення Державної кримінально-виконавчої служби характеризується такими основними ознаками: 1) сутність: воно представляє собою процес обробки, одержання, опрацювання, накопичення та використання управлінської інформації про різні аспекти функціонування служби; 2) періодичність: це неперервний процес обробки та використання інформації; 3) характер існування: інформаційно-аналітичне забезпечення становить частину управлінської діяльності служби; 4) форма реалізації: здійснюється за допомогою притаманних цьому виду засобів і методів; 5) наслідки: пов'язане із формуванням певних інформаційних фондів, документів, нормативної бази; 6) мета: спрямоване на забезпечення належного функціонування системи, зокрема автоматизованої системи управління; 7) призначення: як інструмент ефективного управління, воно знаходить свою реалізацію під час аналізу, планування і підготовки ефективних управлінських рішень [17, с. 35-36].

А.О. Пугач визначив такі елементи інформаційно-аналітичної системи органів державної влади: база даних необхідної інформації як сукупність даних і інформації, яка необхідна для роботи системи; система зв'язку та передачі даних, що включає у себе інфраструктуру та технічні засоби для обміну і передачі інформації між різними елементами системи; система обробки даних як набір процесів, програм та алгоритмів для обробки і аналізу інформації з метою отримання корисних результатів; автоматизовані робочі місця державних службовців тобто інструменти, програми та технічне забезпечення для підтримки роботи державних службовців у виконанні своїх обов'язків; автоматизовані інформаційні підсистеми як спеціалізовані підсистеми, які забезпечують обробку та аналіз інформації в певних галузях або напрямках діяльності; обчислювальна техніка, що включає у себе комп'ютери та обчислювальну інфраструктуру, яка забезпечує обробку даних; системне і спеціальне програмне забезпечення для управління і функціонування інформаційно-аналітичної системи, а також спеціальні програми для аналізу даних у конкретних сферах діяльності; колективи відповідних спеціалістів як команда фахівців, які відповідають за розробку, підтримку та функціонування інформаційно-аналітичної системи [18].

На думку Р.А. Коваль елементами інформаційно-аналітичної системи органів державної влади та органів місцевого самоврядування повинні бути бази даних необхідної інформації, системи зв'язку та передачі даних, системи обробки даних, автоматизовані робочі місця державних службовців. Первинними елементами інформаційно-аналітичної системи є периферійні об'єктно-спеціалізовані автоматизовані інформаційні підсистеми, елементами кожної з яких є комплекси технічних засобів, до яких входить обчислювальна техніка, системне і спеціальне програмне забезпечення, колективи відповідних спеціалістів [16, с. 18].

Інформаційне забезпечення є важливим елементом різних правових механізмів і процесів. Різні правознавці розглядають цю концепцію в контексті різних сфер правової діяльності. Наприклад, О.І. Корчинський розглядає інформаційне забезпечення як елемент судової діяльності. Це означає забезпечення необхідною інформацією для суддів під час проведення судових процесів, а також розробка і використання інформаційних технологій та систем для покращення якості і ефективності судочинства [19]. О.Д. Лізунова звертає увагу на актуальні питання нормативно-правового регулювання інформаційного забезпечення виборів. Це стосується забезпечення виборців та виборчих комісій інформацією про правила і процедури виборів, а також процесу збору, обробки і оприлюднення

виборчих результатів [20]. Н.А. Литвин досліджує інформаційне забезпечення діяльності третейських судів в Україні та визначає його як надання достовірної та адекватної інформації для сторін у спорі та третейських судів, а також створення ефективних систем обміну інформацією між сторонами та третейськими судами для швидкого та справедливого вирішення спорів [21]. Загалом, інформаційне забезпечення в правових процесах має велике значення для забезпечення демократичних, прозорих та справедливих правових процедур і рішень.

Результати дослідження інформаційного забезпечення різних суб'єктів та процесів відображені у авторських визначеннях цього поняття. Так, Р.А. Каложний пропонує під інформаційним забезпеченням системи управління розуміти поєднання усієї інформації, що використовується, специфічних засобів і методів її опрацювання, а також діяльність фахівців щодо ефективного використання даних, відомостей, знань в організації управління конкретною системою [22, с. 7–11]; О.К. Юдін та В.М. Богуш, досліджуючи забезпечення інформаційної безпеки, визначають його як сукупність заходів, призначених для досягнення стану захищеності потреб осіб, суспільства і держави в інформації [23, с. 52]. Слід відмітити універсальність їх підходу до змісту інформаційного забезпечення органів влади як до системи поєднання інформації, засобів і методів її опрацювання, діяльності фахівців щодо її ефективного використання даних. Цей підхід розглядає інформаційне забезпечення як систему, яка поєднує в собі інформацію, засоби та методи її опрацювання, а також діяльність фахівців, спрямовану на ефективне використання даних. Такий комплексний підхід дозволяє забезпечити належну якість та точність інформації, її своєчасність та доступність для прийняття рішень. Застосування універсального підходу до інформаційного забезпечення органів влади дає змогу оптимізувати процеси обробки та передачі інформації, забезпечити взаємодію між різними структурами та підрозділами органів влади, а також забезпечити високий рівень аналітичної підтримки при прийнятті рішень.

Л.О. Терещенко розглядає інформаційне забезпечення органів публічної адміністрації як важливий компонент автоматизованих інформаційних систем, що включає сукупність показників, потоків інформації, варіантів документообігу, систем класифікації і кодування даних, уніфіковану систему документації та різні інформаційні масиви, що зберігаються на електронних носіях. Ці дані можуть мати різний рівень організації. Л.О. Терещенко визначає інформаційне забезпечення як ключовий елемент автоматизованих інформаційних систем обліку, який відображає інформацію про стан керованого об'єкта і є основою для прийняття управлінських рішень [24, с. 32].

Е.Д. Бондаренко акцентує увагу на тому, що інформаційне забезпечення – це процес задоволення інформаційних потреб, який базується на застосуванні спеціальних інструментів та методів для отримання, обробки, зберігання та надання інформації у зручному для використання форматі. Крім того, структура цього забезпечення включає в себе інформаційний фонд, а також спеціальні прийоми і методи, які допомагають забезпечити ефективне інформаційне забезпечення [25]. Він вважає, що це явище одночасно представляє собою певну організаційну діяльність одержання, опрацювання, накопичення і видачі інформації, а також прийоми та методи її здійснення, певні матеріальні об'єкти – інформаційний фонд [25].

На думку В.О. Єльцова, інформаційне забезпечення це сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб громадян та суспільства на основі створення, розвитку і використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних

технологій, які побудовані на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки [26, с. 101].

О.В. Костенко детальніше визначає ознаки, притаманні інформаційному забезпеченню, врахувавши його зміст, методи реалізації, мету, призначення, та віднесла до них: 1) його зміст: певна сукупність усієї інформації; сукупність реалізованих рішень щодо обсягів інформації, її якісного та кількісного складу, розміщення і форм організації; сукупність дій з надання необхідної для управлінської діяльності інформації в зазначене місце на основі певних процедур із заданою періодичністю; діяльність, що пов'язана із засобами збирання, реєстрації, передачі, зберігання, опрацювання та представлення інформації; оперативна система одержання, зберігання та обробки інформації; процес забезпечення інформацією, формування нормативної бази, розміщення інформації, яка використовується в інформаційній системі; діяльність (сукупність певних дій, управлінських рішень); 2) реалізується певними способами та методами; 3) охоплює надходження, рух та перетворення інформації, методи її зберігання та передавання; 4) спрямоване на збирання, реєстрацію, передачу, зберігання, опрацювання, аналіз, поширення та обробку інформації; 5) призначене для використання фахівцями; для відображення інформації, що характеризує стан керованого об'єкта і є основою для ухвалення управлінських рішень; 6) мета – своєчасне надання необхідної і достатньої інформації для розроблення та прийняття рішень [27, с. 116].

В.В. Лушер визначає інформаційне забезпечення органів прокуратури України як комплекс нормативно-правових, організаційно-управлінських, науково-технічних та інших заходів поєднання усієї інформації, що використовується в органах прокуратури, специфічних засобів і методів її оброблення, використання, дослідження, зберігання та захисту [28, с. 340]. Така діяльність охоплює надходження, рух та перетворення інформації, методи її зберігання та передавання. Інформаційне забезпечення в органах прокуратури включає в себе, роботу з інформаційними ресурсами, інформаційним програмним забезпеченням, а також з аналізом інформації (інформаційно-аналітичну роботу) [29, с. 340].

З наведених визначень поняття «інформаційне забезпечення» можна виокремити такі його загальні ознаки: 1) мета – задоволення інформаційних потреб та забезпечення реалізації інформаційних прав; 2) ресурс – інформація, вид, якість, обсяг, структура, форма, строк та носії використання якої визначаються інформаційними потребами та правами суб'єкта; 3) зміст – неперервний процес, що складається з різних видів інформаційної діяльності; 4) методи – створення, використання, дослідження, зберігання, захист, передавання, обробка, знищення інформації; 5) засоби – інформаційні системи, мережі, ресурси та інформаційні технології, які побудовані на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки; 6) заходи із реалізації інформаційного забезпечення – комплекс нормативно-правових, організаційно-управлінських, науково-технічних та інших заходів; 7) суб'єкт – фізичні та юридичні особи та їх об'єднання [29, с. 55].

Про масштабність та важливість удосконалення механізму інформаційного забезпечення управління свідчать заходи у цій сфері передбачені стратегією на трьох етапах її реалізації: перший – 2017–2018 роки, другий – 2019–2023 роки, третій – 2024–2030 роки [4]. Перший етап охоплює організаційно-правові підготовчі заходи, що включають утворенні відповідних комісій, дорадчих органів, підготовку планів їх роботи, взаємодії та комунікації.

На другому етапі реалізації цієї Стратегії передбачається здійснення таких загальних заходів щодо: розроблення положення про електронну інформаційну

логістичну схему видобутку та використання природних ресурсів та поводження з відходами; розроблення положення про Національний реєстр об'єктів утворення, здійснення операцій у сфері поводження з відходами, найкращих доступних технологій поводження з відходами; розроблення положення про інформаційну систему надання звітності суб'єктами господарювання щодо діяльності у сфері поводження з відходами; підвищення рівня поінформованості заінтересованих сторін шляхом проведення інформаційно-просвітницьких кампаній, виконання програм інформування громадськості та консультаційних заходів з метою роз'яснення вимог законодавства щодо управління відходами, усвідомлення переваг мінімізації обсягів утворення відходів, забезпечення екологічно безпечного поводження та впровадження належної практики управління відходами тощо.

На третьому етапі реалізації цієї Стратегії передбачається здійснення таких загальних заходів щодо: інформатизації галузей поводження з природними ресурсами та відходами з реалізацією проекту єдиного універсального веб-порталу інформаційних ресурсів з багаторазового використання природних ресурсів та перероблення і утилізації відходів; забезпечення функціонування: електронної інформаційної логістичної схеми поводження з природними ресурсами (їх вилучення, отримання з них корисної продукції, утворення відходів, які переробляються і утилізуються); національного реєстру джерел утворення відходів, потужностей у сфері поводження з відходами із застосуванням найкращих доступних технологій; інформаційної системи надання електронної звітності суб'єктами господарювання, які провадять діяльність у сфері поводження з відходами; державного реєстру відходів та вторинних ресурсів, що утворюються та накопичені в Україні тощо [4].

Висновки. Правове регулювання інформаційного забезпечення управління відходами здійснюється згідно такими нормативно-правовими актами: Директиви Європейського Парламенту і Ради 2008/98/ЄС від 19 листопада 2008 року про відходи та про скасування деяких директив; Законів України «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про захист персональних даних», «Про електронні комунікації», «Про управління відходами» та іншими законами, а також Розпорядженнями Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2017 р. № 820-р «Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року»; від 20 лютого 2019 р. № 117-р. «Про затвердження Національного плану управління відходами до 2030 року», Постановою Кабінету Міністрів України від 27 вересня 2022 р. № 1073 «Про затвердження Порядку поводження з відходами, що утворились у зв'язку з пошкодженням (руйнуванням) будівель та споруд внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій або проведення робіт з ліквідації їх наслідків та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України» та іншими. Проте ці документи не визначають поняття інформаційного забезпечення управління відходами, хоча визначають вектори його розвитку, правового регулювання та окремі аспекти функціонування елементів цього механізму.

З урахуванням положень зазначених нормативно-правових актів можна зробити висновок, що в частині правового регулювання інформаційного забезпечення управління відходами потребують розробки та прийняття такі нормативно-правові акти: 1) положення про електронну інформаційну логістичну схему видобутку та використання природних ресурсів та поводження з відходами; 2) положення про Національний реєстр об'єктів утворення, здійснення операцій у сфері поводження з відходами, найкращих доступних технологій поводження з відходами; 3) положення про інформаційну систему надання звітності суб'єктами господарювання щодо діяльності

у сфері поводження з відходами; 4) постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку створення та адміністрування інформаційної системи управління відходами» та інші.

На сьогодні нормативно-правовими актами передбачено, що до механізму інформаційного забезпечення відходами відносяться такі бази даних та реєстри як: 1) державний реєстр відходів та вторинних ресурсів, що утворюються та накопичені в Україні; 2) національний реєстр джерел утворення відходів, потужностей у сфері поводження з відходами із застосуванням найкращих доступних технологій; 3) реєстр суб'єктів господарювання, які зобов'язані подавати декларації про відходи; 4) реєстр дозволів на здійснення операцій оброблення з відходів; 5) реєстр ліцензій на здійснення господарської діяльності з управління небезпечними відходами; 6) реєстр письмових згод (повідомлень) на транскордонне перевезення небезпечних відходів; 7) реєстр висновків на транскордонне перевезення відходів Зеленого переліку відходів; 8) реєстр виробників окремих товарів; 9) реєстр організацій розширеної відповідальності виробника; 10) реєстр побічних продуктів; 11) реєстр припинення статусу відходів; 12) реєстр суб'єктів господарювання на здійснення операцій збирання та зберігання; 13) реєстр суб'єктів господарювання на здійснення операцій перевезення відходів, інші реєстри.

Також важливими елементами механізму інформаційного забезпечення управління відходами є такі як: 1) інформаційна система управління відходами; 2) єдиний універсальний веб-портал інформаційних ресурсів з багаторазового використання природних ресурсів та перероблення і утилізації відходів; 3) електронна інформаційна логістична схема поводження з природними ресурсами (їх вилучення, отримання з них корисної продукції, утворення відходів, які переробляються і утилізуються); 4) інформаційна система надання електронної звітності суб'єктами господарювання, які провадять діяльність у сфері поводження з відходами; 5) електронні кабінети суб'єкта господарювання, співробітника Міндовкілля, Держекоінспекції, обласної державної адміністрації, органу місцевого самоврядування тощо.

З урахуванням висвітлених у статті концепцій та ознак інформаційного забезпечення різних галузей, вважаємо за необхідне інформаційне забезпечення управління відходами сформулювати як комплекс нормативно-правових, організаційно-управлінських, науково-технічних та інших заходів, що реалізуються у процесі інформаційної діяльності суб'єктів господарювання, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів управління відходами зі створення, використання, дослідження, зберігання, захисту, передавання, обробки інформації про відходи у відповідних реєстрах, інформаційних системах, мережах з метою забезпечення ефективного запобігання утворення відходів, підготовки їх до повторного використання, рециклінгу, відновлення, видалення. Сформульоване поняття пропонуємо закріпити у статті 1 Закону України «Про управління відходами» та систематизувати у цьому законі елементи механізму інформаційного забезпечення управління відходами, що представлені вище.

Упорядкування правового регулювання інформаційного забезпечення управління відходами має потенціал поліпшити роботу з відходами війни. Це обумовлено тим, що докладний аналіз отриманих даних про руйнування та забруднення відіграє важливу роль у впровадженні ефективних стратегій управління відходами. Отримавши ці дані, можна розробляти детальний план сортування, перероблення, утилізації або захоронення матеріалів з метою мінімізації негативного впливу на довкілля та раціонального використання ресурсів. Аналіз даних також допоможе визначити, які види відходів можуть бути піддані переробці та використані для відновлення

країни, а які вимагають спеціальної обробки або безпечного захоронення. Це також сприятиме ідентифікації небезпечних відходів, які потребують особливої уваги та безпечної утилізації. За допомогою аналізу можна

розробити та впровадити нові технології та методи переробки відходів, що дозволить досягти оптимального використання ресурсів і зменшити негативний вплив на навколишнє середовище.

ЛІТЕРАТУРА

1. Савицький О. Україна зможе подолати сміттєву кризу. Що передбачає ухвалений Радою закон? 20.06.2022. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/06/20/688345/>
2. Що робити із уламками від війни? ReStart Ukraine, UNDP Accelerator Lab. URL: <https://restartukraine.io/wardebris-ua/>
3. Аналіз регуляторного впливу до проекту постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку створення та адміністрування інформаційної системи управління відходами». URL: <https://mepr.gov.ua/?s>
4. Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України. від 8 листопада 2017 р. № 820-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-%D1%80#Text>
5. Директива Європейського Парламенту і Ради 2008/98/ЄС від 19 листопада 2008 року про відходи та про скасування деяких директив. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_029-08#Text
6. Офіційний сайт Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://mepr.gov.ua/>
7. Екологія, право, людина: офіційний сайт. URL: <http://epl.org.ua/pronas/>
8. Екодія – Центр екологічних ініціатив: офіційний сайт. URL: <https://ecoaction.org.ua/>
9. Телеграм-канал UA War Infographics. URL: <https://t.me/uawarinfographics>
10. Новий тлумачний словник української мови: в 4 т. /В. Яременко, О. Сліпушко. К.: Аконіт, 1999. 941 с.
11. Словник української мови. В 10-ти т. К.: Наук. думка, 1972. Т. 3. 630 с.
12. Пчелін В. Правові засади інформаційного забезпечення адміністративного судочинства України. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 8. 2016. С. 120–124.
13. Петренко С.М. Інформаційне забезпечення внутрішнього контролю господарських систем: монографія. Донецьк: ДонНУЕТ, 2007. 290 с.
14. Ганцюк Т.Д. Механізми інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності місцевих державних адміністрацій в Україні: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02. Івано-Франківськ, 2019. 20 с.
15. Лушер В.В. Поняття інформаційного забезпечення органів прокуратури України. *Форум права*. 2014. № 1. С. 338–341. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.
16. Коваль Р.А. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів влади: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02. Класич. приват. ун-т. Запоріжжя, 2008. 20 с.
17. Бараш Є.Ю. Інформаційне забезпечення управління Державною кримінальною-виконавчою службою. *Форум права*. 2011. № 3. С. 34–40.
18. Пугач Р. І. До проблеми обмеження майнових прав осіб, зазначених у статті 3 Закону України «Про запобігання корупції». URL: <http://ukrainepravo.com/scientific-thought/pravova>.
19. Корчинський О.І. Інформаційне забезпечення судової діяльності: проблеми і перспективи розвитку в Україні (друга міжнародна щорічна конференція). URL: <http://aphd.ua/publication-257>.
20. Лізунова О.Д. Актуальні питання нормативно-правового регулювання інформаційного забезпечення виборів. Теорія та практика сучасної юриспруденції: Матеріали ІХ Всеукраїнської наукової конференції. Харків: ФОП Бровін О. В., 2016. С. 112–113.
21. Литвин Н.А. Інформаційне забезпечення діяльності третейських судів в Україні. *Інформація і право*. 2011. № 3(3). С. 79.
22. Калюжний Р.А. Інформаційному суспільству України – інформаційне законодавство (щодо питань реформування законодавства у сфері суспільних інформаційних відносин) /Р.А. Калюжний, В.Д. Гавловський, М.В. Гуцалюк, В.С. Цимбалюк. Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні. 2001. № 2. С. 7–11.
23. Юдін О.К., Богуш В.М. Інформаційна безпека держави: навч. посібн. Х.: Консум, 2005. 576 с.
24. Терещенко Л.О. Інформаційні системи і технології в обліку: навч. посіб. /Л.О. Терещенко, І.І. Матієнко-Зубенко. К.: КНЕУ, 2004. 187 с.
25. Бондаренко Є.Д. Особливості інформаційного забезпечення торговельного підприємства. Актуальні проблеми сучасної науки: п'ята Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція. URL: <http://intkonf.org/bondarenko-ed>.
26. Єльцов В.О. Щодо удосконалення інформаційного забезпечення судової діяльності. *Право і безпека*. 2010. № 5. С. 99–103.
27. Костенко О.В. Інформаційне забезпечення регіональних прокуратур та інформація з обмеженим доступом. *Форум права*. 2016. № 1. С. 116–123.
28. Лушер В.В. Поняття інформаційного забезпечення органів прокуратури України. *Форум права*. 2014. № 1. С. 338–341. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.
29. Блінова Г.О. Інформаційне забезпечення органів публічної адміністрації в Україні: адміністративно-правові засади : монографія. Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2019. 503 с.